

[או שחל על מעשהו שם המלאכה. עיין בהערה, בביאור ענין דבר שאינו מתכוון].

ומקשינן: **במאי אוקימתא להא ברייתא דשרי, כרבי שמעון?**

אימא סיפא דברייתא: אבל לא יחוף בהם [בנתר וחול] את **שערו** בשבת, מפני שמשירין את השיער, ואסור משום גוזז.⁽⁹⁾

ואי כרבי שמעון אתיא, דמתיר דבר שאינו מתכוין, הא רבי שמעון **משרא קשרי** אף לחוף בהם את השיער, מאחר דאינו מתכוון לכך. ולא קחשיב ליה כ"פסיק רישיה ולא ימות". דאין זה מוכרח שישירו את השיער.

דהא **תנן: נזיר חופף ומפספס** [מנפץ] את 1-ב שעריו. ועל אף שעלול להשיר בכך את שערותיו, אין הוא עובר על איסור עשה של "גדל פרע שער ראשו". משום שאינו מתכוין לכך.

גופה אסורה משום מלאכת חורש. ומשום כך אוסר רבי יהודה.⁽⁷⁾ ורבי שמעון מתיר, מאחר שאין מתכוין לעשית החריץ, אלא לגרירה בעלמא.⁽⁸⁾

והכא נמי, אף נתר וחול לפעמים ממחקים את הכסף. אלא שהאדם אינו מתכוון למחק אלא לצחצה את הכסף.

לרבי יהודה אסור אף שאינו מתכוין למלאכת האיסור. ורבי שמעון מתיר.

ומיהו בגרתקון אסור אף לרבי שמעון. דהרי הגרתקון ודאי ממחק את הכסף. ומודה רבי שמעון דהיכא דודאי ייעשה האיסור, אסור אף כשאינו מתכוין לאיסור. וכדקיימא לן דמודה רבי שמעון ב"פסיק רישיה ולא ימות". כלומר, שאסור לחתוך ראש של עוף משום נטילת נשמה, אפילו כשאינו מתכוון להמית אותה. דכיון שבהכרח ימות העוף במעשה זה, הרי דינו כמתכוין לגוף האיסור

8. ויעויין במשנת רבי אהרן ליכמות, שחקר בגדר פטור ד"אין מתכוון". אם הוא משום דבעינן נמי כונה בשביל לחייב. או, דלעולם במעשה לבר סגי. אלא דכל שאין מתכוון, אין מתייחס אליו המעשה. וכן בחידושי הגר"ש רוזובסקי לכתובות שהאריך בזה.

9. וכתבו **תוספות** צג ב, דהויא מלאכה שאין צריכה לגופה, כיון דאין גוזז לצורך השער. ותליא בפלוגתא אחריתי דרבי יהודה ורבי שמעון בענין זה.

אולם הר"ן, ועוד ראשונים כתבו, דחשיב כצריך לגופה. משום דבמשכן היתה גזיזה גם לצורך יפוי העורות.

7. ובכל התורה כולה לרבי יהודה חייב מדאורייתא. אבל בשבת מודה, דאין איסורו אלא מדרבנן. משום דכל שאינו מתכוון לא מיקרי "מלאכת מחשבת". אלא שבכל זאת איכא איסור דרבנן.

אבל לרבי שמעון, אף בשבת אין פטורו משום "מלאכת מחשבת", אלא משום פטור "אין מתכוון" דכל התורה. ומשום כן אף מדרבנן מותר.

ויעויין בחידושי רבינו חיים הלוי בפרק י מהלכות שבת, שחילק מיסודם בין שני פטורים אלו. דב"אין מתכוון" מותר, משום דבעינן לכונתו ורצונו במעשה. וב"מלאכת מחשבת" כתיב, דבעינן שתיעשה המלאכה לדעתו ומתוך מחשבתו.

אבל לא סורק את שערו במסרק, דבהכי ודאי משיר שער, ו"פסיק רישיה" הוא. (1)

ונזיר בימות החול הרי הוא כשאר כל אדם בשבת. שהרי תרוייהו אסורים בהשרת השיער.

אלמא, בחפיפה בעלמא לא חשיב לה כפסיק רישיה. ואם כן, לא יתכן לאוקמא לברייתא דלעיל כרבי שמעון.

ומשנינן: אלא בין הא, ברייתא דמשמע מינה דחפין את הכסף בנתר וחול, ובין הא דתניא "בנתר וחול אסור" — תרוייהו כרבי יהודה היא, דאסר דבר שאין מתכוין. ומשום הכי, לחוף את השיער ודאי אסור. אלא דתרי תנאי נינהו שנחלקו אליבא בביאור שיטתו דרבי יהודה:

האי תנא דאסר לחוף את הכסף אליבא דרבי יהודה, סבר דנתר וחול גריר את הכסף. ואיכא בזה משום "ממחק".

והאי תנא דהתיר אליבא דרבי יהודה, סבר דנתר וחול לא גריר את הכסף. ולית בזה משום מלאכת שבת.

ושוב מקשינן: כמאי אוקימתא להך ברייתא דקתני בסופה "אבל לא יחוף בהם את שערו", כרבי יהודה.

אימא סיפא דסיפא דהך ברייתא: אבל לחוף את פניו ידיו ורגליו בנתר וחול — מותר.

ואי לרבי יהודה דאסר דבר שאין מתכוין,

אמאי מותר? הא מעבר את שיער זקנו וגופו.

[בשלמא לרבי שמעון אתי שפיר. דאיכא למימר, דשערות פניו ידיו ורגליו אינן נושרות מהר, ולא הוי פסיק רישיה. אבל רבי יהודה הא אסר בכל גוונא. תוספות].

ומשנינן: איבעית אימא: בקטן שאין לו זקן קתני דמותר.

ואיבעית אימא: באשה קתני דמותר.

ואיבעית אימא: בסריס קתני לה, דאין לו זקן.

אמר רב יהודה: עפר שבא מכתשת לבינתא [לבינה], שרי לחוף בו את פניו, ואפילו אם יש לו זקן. לפי שאינו משיר את השיער.

אמר רב יוסף: כוספא דיסמין [פסולת שושומין], שרי לחוף בו את פניו.

אמר רבא: עפר פלפלי [שחיקת פלפלין], שרי לחוף בו את פניו.

אמר רב ששת: ברדא — שרי לחוף בו את פניו.

והוינן בה: מאי "ברדא"?

אמר רב יוסף: תערוכת העשויה מתילתא [שליש] אהלא [שורש עשב ששמו אהל], ותילתא אסא [הדסים], ותילתא סיגלי [מין עשב שיש בו שלשה עלין]. אבל אי איכא

1. רש"י. אולם בגמרא שם מבואר בטעמא, דהסורק מכוין להשיר נימין המדולדלין. תוספות.

ודחינן: אמרי, לא פליגי. דשאני פת דלא מאיסא כשמשתמש בה. אבל הני [זיתים] מאיסי כשפוצען.

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בשבת. אייתו לקמיהו ברדא. אמימר ורב אשי משו [רחצו] בברדא. ומר זוטרא לא משא.

אמרו ליה אמימר ורב אשי למר זוטרא: וכי לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת: ברדא שרי?!?

אמר להו רב מרדכי: בר מיניה דמר!

ולית ליה למר זוטרא הא דרב ששת, משום דאפילו בחול נמי לא סבירא ליה דשרי. אלא סבר לה כי הא דתניא:

מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צערו.⁽³⁾ ודוקא מחמת שמצטער בכך מותר. אבל אם בשביל ליפות את עצמו, אסור לעשות כן משום "לא ילבש גבר כלי אשה". וכן רחיצת פניו בברדא אסורה משום כן.

והוינן: ואינהו [אמימר ורב אשי] דמשו בברדא — כמאן סברוה?

ומשנינן: כי הא דתניא: רוחין אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום, בשביל קונו. שנאמר "כל פעל ה' — למענהו", שהכל ברא

יותר משליש "אהלא", אסור לחוף בו, משום שהאהל עשוי ללבן ולצחצח כבורית, והרי הוא משיר את השיער.

אמר רב נחמיה בר יוסף: כל היכא דליכא רובא אהלא בתערובת שפיר דמי. ומותר לחוף בו עד שיהיה יותר מפלגא אהלא בתערובת. ודלא כרב יוסף שלא התיר אלא בשליש אהלא.

בעו מיניה מרב ששת: מהו לפצוע [למעוך] זיתים בשבת על הסלע בשביל למתק מרירותם?

ומיבעי להו, אי אסור בשבת משום שיווי אוכלא ותיקוני אוכלא.⁽²⁾

אמר להו רב ששת: וכי בחול מי התירו לעשות כן?!

קסבר רב ששת, דאף בחול אסור לפצוע את הזיתים, משום הפסד אוכלין. שהרי נפסד משקה השמן הזב מהם.

לימא פליגא רב ששת אדשמואל.

דאמר שמואל: עושה אדם כל צורכו בפת, בין לתשמישו, ובין לפרר אותה ולמחותה כתבשיל רותח.

אלמא לא חייש להפסד אוכלין.

קאמר דאף בחול אסור לעשות כן, משום הפסד אוכלין.

3. ואף כשמתבייש לילך כך בין בני אדם, מותר. דאין לך צער גדול מזה. תוספות.

2. רש"י. וקשה, מאי קאמר בה בסמוך דאית ביה הפסד אוכלין? והלא עושה כן לתקנם.

ומפרש ר"י, דמיבעי לן מהו לפצוע זיתים כדי לחוף פניו ידיו ורגליו במימיהן? ועלה

ומשנין: לא בהכי פליגי. אלא לעולם התירו חכמים להחזיר דוקא בדלא נתקלקלה הגומא. ובאמת אי כבר נטל, בדיעבד לא פליגי. אלא אם נתקלקלה הגומא, לכולי עלמא אסור להחזיר את הקדירה. ואם לא נתקלקלה, לכולי עלמא מותר להחזירה.

והבא, באם חוששין לכתחלה לקלקול הגומא קמיפלגי.

מר [רבי אלעזר בן עזריה] סבר: חוששין שמא נתקלקלה [תתקלקל] הגומא אם יטול את הקדירה בלא להטות את הקופה על צידה. ולהכי אסר ליטול בלא להטות. שמא תתקלקל הגומא ואתי להחזיר ולהזיז את הגיזים ממקומם.

ומר [חכמים] סבר: אין חוששין לקלקול הגומא, הילכך נוטל את הקדירה בלא להטות את הקופה. ורק אם אכן לא נתקלקלה הגומא, מותר להחזיר.

אמר רב הונא: האי סליקפתא [עשב נאה למראה ולריח] — אם דצה [תחבה] בעפר שבכד ושולפה החוצה, והדר דצה לתוך העפר קודם השבת, שרי לשולפה שוב בשבת ולהחזירה לעפר. משום שאינן מזיז בכך את העפר. שהרי הורחב כבר מקום מושבה והוחלק מבעוד יום, על ידי שהוציאה והכניסה.

ואי לאו, אסור להוציאה ולהחזירה בשבת לכד, משום שהוא מטלטל את העפר שהוא מוקצה.⁽⁵⁾

לכבודו. ועל ידי שמיפה עצמו, מתגדל כבוד המקום. דהרי כתיב "בצלם אלהים עשה את האדם".

ועוד, שעל ידו מברכים לה'. וכדאיתא, הרואה בריות נאות אומר: ברוך שככה לו בעולמו!

שנינו במתניתין: רבי אלעזר בן עזריה אומר: קופה — מטה על צדה ונוטל את הקדירה ממנה. שמא יטול ואינו יכול להחזיר. וחכמים אומרים נוטל ומחזיר.

אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי: הכל מודים שאם לאחר שנטל את הקדירה נפלו הגיזים לתוך מקום הקדירה ונתקלקלה הגומא, שאסור להחזיר את הקדירה למקומה בתוך הקופה, לפי שמזיז את הגיזים לכאן ולכאן, והרי הם מוקצים ואסורין בטלטול.⁽⁴⁾

ומקשינן: והא תנן במתניתין: וחכמים אומרים: נוטל ומחזיר.

היכי דמי?

אי דלא נתקלקלה הגומא — שפיר קאמרי רבנן. דמאחר ועדיין הגומא עומדת, ויכול להחזיר את הקדירה בלא לטלטל את הגיזים, ודאי שרי להחזיר. ואמאי פליגי רבי אלעזר בן עזריה.

אלא לאו, אף על פי דנתקלקלה הגומא מתירים חכמים להחזיר. ורבי אלעזר בן עזריה אסר משום טלטול מוקצה. וקשיא לרבי אבא.

4. ולא חשיב כטלטול מן הצד דמותר. לפי שבכדי להטמין את הקדרה, צריך לטלטל את

הגיזים לכאן ולכאן.
5. רש"י, על פי דברי התוספות לעיל [מד א].